

INVALIDNÍ DŮCHOD

Příručka informovaného žadatele

1 Co je třeba vědět před podáním žádosti

Invalidní důchod? Co to vlastně je?

Invalidní důchod (ID) je dávka důchodového pojištění, která je určena pro lidi s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem ovlivňujícím schopnost pracovat nebo se na práci připravovat – tedy tzv. *invaliditou*. V České republice upravuje podobu invalidního důchodu zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění.

Proč o přiznání invalidity žádat?

Někteří lidé s poruchou autistického spektra (PAS) se obtížně prosazují na trhu práce. V systému sociálního zabezpečení představuje invalidita spolu s přiznaným invalidním důchodem stálý příjem kompenzující tyto objektivní potíže. V oblasti zaměstnanosti jsou osoby s přiznanou invaliditou podporovány nepřímo formou finanční motivace pro zaměstnavatele, který osoby se zdravotním postižením zaměstnává.

Myslel jsem, že invalidita je jakýsi “předčasný důchod” pro ty, kdo nemohou pracovat.

S tím nelze úplně souhlasit. Jistě, invalidní důchod lze chápat jako částečnou kompenzaci za snížení schopnosti být výdělečně činný ze zdravotních důvodů. Avšak, status osoby se zdravotním postižením (OZP), který přiznáním invalidity vzniká, má naopak vzhledem k trhu práce integrující účinek. Jednoduše řečeno to znamená, že sehnat práci pro něj bude snazší, než kdyby status OZP neměl.

Jak spolu souvisí invalidní důchod a ta zkratka OZP? Pro jistotu, co je to OZP?

Status osoby se zdravotním postižením (OZP) získá ten, kdo je dle Zákona o zaměstnanosti uznán orgánem sociálního zabezpečení invalidním v I., II., nebo ve III. stupni.

Existuje také kategorie osoby zdravotně znevýhodněné (OZZ), což jsou lidé, kteří mohou vykonávat soustavné zaměstnání, ale jejich možnosti jsou omezeny z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a současně nepobírají invalidní důchod. S tímto statutem se sice nepojí výplata peněžní částky, ale rovněž z něj plynou výhody pro zaměstnavatele.

O jakých výhodách pro zaměstnavatele mluvíte?

Firmám se OZP zaměstnávat vyplatí. A) Dostávají slevy na dani za zaměstnance. B) Pro firmy nad 25 zaměstnanců představuje zaměstnání člověka s invaliditou nejlepší a nejpřímočařejší způsob, jak plnit tzv. povinný podíl zaměstnávání OZP, respektive vyhnout se tak zbytečným pokutám. C) V neposlední řadě také firmy objevují prostou skutečnost, že lidé se zdravotním postižením odvádějí svou práci dobře, a že jsou k výkonu práce často velmi vysoce motivováni.

Je možné být uznán invalidním, aniž bych dostával invalidní důchod?

Ano, zní to zvláště, ale všechno má svá pravidla. S OZZ se nepojí výplata důchodu, to už jsme si osvětlili. Může se ale stát i to, že je vám přiznána invalidita v jednom ze tří stupňů, získáváte tedy status OZP, ale na výplatu důchodu nemáte nárok.

Jak to? To je absurdní, ne?

Kromě zdravotního stavu se u invalidního důchodu posuzuje doba vaší účasti na důchodovém pojištění. Ta je závislá na věku žadatele nebo jeho pracovní či studijní historii. Informaci o vašem nároku na výplatu invalidního důchodu vám však nelze spolehlivě odhadnout dopředu. Správa sociálního zabezpečení rozhodne až na základě výpočtu a všech dodaných podkladů.

Jaké podmínky musím tedy splnit, aby mi byl důchod přiznán?

Musíte splnit podmínku minimální účasti na důchodovém pojištění, která závisí na vašem věku. Tato doba se zjišťuje z období před vznikem invalidity:

- do 20 let méně než jeden rok, čili stačí alespoň jeden den (např. 1 den studia na SŠ, zaměstnání či evidence jako uchazeče o zaměstnání u Úřadu práce),
- od 20 let do 22 let jeden rok,
- od 22 let do 24 let dva roky,
- od 24 let do 26 let tři roky,
- od 26 let do 28 let pět roků z posledních 10 let
- nad 38 let deset roků z posledních 20 let

Dále nesmíte dosáhnout důchodového věku (v současné době je tato hranice individuální) a splňovat tak podmínky pro řádný starobní důchod.

Jak se invalidita vůbec posuzuje?

Invaliditu posuzuje Institut posuzování zdravotního stavu (IPZS) České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ). Je posuzována na základě **poklesu pracovní schopnosti** z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Pokles se vyjadřuje v procentech. Pokud máte více onemocnění či postižení, pak se při posuzování určuje, které z nich na pracovní schopnost dopadá nejvíce. Z důvodu dalších přidružených onemocnění či postižení nebo také z důvodu náročnosti vaší profese má posudkový lékař možnost navýšit procentní pokles pracovní schopnosti maximálně o 10 %.

V České republice se rozlišují 3 stupně invalidity:

- I. stupeň – je přiznán, je-li prokázán pokles pracovní schopnosti o 35% až 49%.
- II. stupeň – je přiznán, je-li prokázán pokles pracovní schopnosti o 50% až 69%.
- III. stupeň – je přiznán, je-li prokázán pokles pracovní schopnosti o 70% a výše.

Mít přiznanou invaliditu tedy znamená být omezen v pracovní schopnosti minimálně o 35%.

Jaká může být pro představu výše důchodu?

Konečná výše invalidního důchodu se skládá ze dvou částí:

1. Výše základní výměry v roce 2025 činí 4 660 Kč měsíčně.
2. Výše procentní výměry invalidního důchodu se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění a dopočtené doby získané do dosažení důchodového věku, a to v závislosti na stupni invalidity.

Procentní sazba výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění činí:

- u invalidního důchodu pro invaliditu **prvního stupně 0,5 %**
- u invalidního důchodu pro invaliditu **druhého stupně 0,75 %**
- u invalidního důchodu pro invaliditu **třetího stupně 1,5 %**

Nejnižší procentní výměra invalidního důchodu je pak ve výši 770 Kč, a to bez ohledu na stupeň invalidity.

T

Nejnižší možná výše důchodu tak může v roce 2025 v součtu být 5 430 Kč.

Pro ilustraci – průměrná výše vypláceného důchodu (měsíčně) v roce 2024 byla:

- invalidní důchod pro invaliditu 1. stupně 10 010 Kč
- invalidní důchod pro invaliditu 2. stupně 11 753 Kč
- invalidní důchod pro invaliditu 3. stupně 17 365 Kč

Slyšel jsem o invalidním důchodu z mládí. Co to znamená?

Invalidní důchod v mimořádných případech, tzv. „z mládí“, je přiznáván lidem, kterým byla přiznána invalidita 3. stupně s datem vzniku před osmnáctým rokem věku. Je součástí tzv. ochranného výpočtu invalidního důchodu. Ten se používá v případech, kdy člověk před vznikem invalidity neměl žádné příjmy, od kterých by se mohla odvíjet výše jeho invalidního důchodu. Jeho cílem je takového žadatele ochránit před tím, aby v případě přiznání invalidity dostal pouze nejnižší možnou výši důchodu, tedy 5 430 Kč/měsíc. Stejný ochranný výpočet důchodu se ale používá i v případech, kdy byla invalidita přiznána žadateli po osmnáctém roku věku, který splnil

podmínku důchodového pojištění, ale neměl žádné příjmy, podle kterých by mohla být vypočítána výše důchodu.

Výsledná částka důchodu v těchto dvou případech je úplně stejná a dá se dopředu přesně určit, jaká bude (samozřejmě v případě přiznání). V roce 2025 tato částka činí 16 930 Kč.

Jediný významnější rozdíl mezi ID z mládí a běžným ID 3. stupně je proto v přístupu k podpoře při hledání zaměstnání. Právo pracovat má každý bez výjimky. Lidé s ID z mládí ovšem mají podle České správy sociálního zabezpečení častěji v posudku uvedeno, že jsou schopni výdělečné činnosti za mimořádných podmínek. Mohou se tak registrovat na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání.

Pořád mi vadí to slovo, invalidita, invalida.

To chápeme. *Invalidní* znamená v doslovném překladu *neplatný*. Zprvė, není jasné *vzhledem k čemu*. Zadržė, jedná se o významově zatížený termín, jehož užívání spíše stigmatizuje a uvádí do mylných dojmů. Určitě bychom přišli i na lepší slovo než *invalidita*, v komunikaci s úřady nám ale nezbude, než se držet platné terminologie.

Raději si to ještě shrnu. Můžu tedy pobírat invalidní důchod a zároveň pracovat?

Ano, zcela určitě. Přiznání invalidity ani pobírání invalidního důchodu v žádném případě nevylučují možnost zaměstnání. U invalidity I. a II. stupně se práce přímo předpokládá, protože se doba pobírání důchodu nepočítá do doby pojištění pro starobní důchod.

Můžu pracovat i s invaliditou III. stupně?

Ano, samozřejmě. Podstatný rozdíl je ten, že osoba uznaná invalidní ve III. stupni nemá možnost registrovat se jako uchazeč o zaměstnání na Úřadu práce (dále jen ÚP), pojištění je za ni totiž hrazené jak zdravotní, tak důchodové (složka sociálního pojištění).

Můžu s přiznanou invaliditou pracovat na plný úvazek?

Ano. Procentuálně znázorněný pokles pracovní schopnosti se netýká výše pracovního úvazku, ale rozsahu, intenzity a nároku výdělečné činnosti na tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti.

A jak je to tedy se sociálním a zdravotním pojištěním?

Zdravotní pojištění je hrazeno státem lidem se všemi stupni invalidity za předpokladu, že k tomu pobírají také důchod samotný.

Sociální pojištění není povinné, je však dobré jej hradit, protože jeho složka, důchodové pojištění, je základní podmínkou pro přiznání starobního důchodu. U sociálního pojištění se však počítá pouze s lidmi s invaliditou 3. stupně. Pokud vám tedy bude přiznána invalidita 1. nebo 2. stupně, je potřeba si pojištění zajistit pracovním poměrem, nebo třeba přímou platbou (v roce 2024 je minimální výše 3.078,- Kč měsíčně).

Když je mi přiznaná invalidita, dostanu automaticky taky průkaz osoby se zdravotním postižením?

Ne, a to už začíná být hodně zamotané, že? Nárok na Průkaz OZP (TP, ZTP, ZTP/P) nemá s řízením o uznání invalidity žádnou souvislost. Žádost se podává i k jiné instituci - místně příslušnému Úřadu práce ČR. Úplně jednoduše řečeno, můžete mít např. kartičku ZTP a nebyt invalidní, stejně tak ale můžete být invalidní a nemít kartičku ZTP; můžete mít oboje najednou, nebo také nic.

2 Jak probíhá samotný proces žádosti

Kde mám o invalidní důchod žádat?

- On-line podání:

Pokud máte k dispozici počítač a internet a je Vám pohodlná práce s tzv. bankovní identitou, případně máte zřízenou datovou schránku, pak nejjednodušší způsob, jak žádost o invalidní důchod podat, je on-line v aplikaci České správy sociálního zabezpečení. Více informací k této možnosti naleznete na stránkách ČSSZ: [Invalidní důchod - Česká správa sociálního zabezpečení \(cssz.cz\)](https://www.cssz.cz/invalidni-duchod)

Proklik na e-portal ČSSZ, kde lze žádost o invalidní důchod přímo podat, pak naleznete na tomto odkazu: [Žádost o důchod online | ePortál ČSSZ \(cssz.cz\)](https://www.cssz.cz/eportal).

- **Osobní podání:**

Pokud upřednostňujete podat žádost osobně, pak je potřeba dostavit se na pracoviště České správy sociálního zabezpečení podle vašeho trvalého bydliště. To se nachází téměř v každém okresním městě. Na kterou pobočku je třeba se dostavit, zjistíte z oficiálních stránek ČSSZ: <http://www.cssz.cz/cz/kontakty/krajaska-a-okresni-pracoviste/>, objednat se můžete i on-line.

Co potřebuji mít s sebou?

- doklad totožnosti (např. občanský průkaz nebo pas)
- doklady o studiu (i neukončeném) – **mějte s sebou originály těchto dokumentů (úředník podle nich ověří pravost kopie) nebo rovnou ověřené kopie**
- doklady prokazující doby zaměstnání, popřípadě doby vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání; nejsou-li k dispozici žádné doklady, uvedou se údaje o dobách zaměstnání
- doklady o době péče o další osobu
- pokud jste vykonávali, doklady o výkonu vojenské služby (civilní služby)
- pokud máte, rodné listy dětí
- kontakt na ošetřujícího lékaře, kterého budete do žádosti uvádět (adresa, e-mail, telefon)
- referenti mohou po vás ještě chtít: kontakt na mzdového účetní u současného zaměstnavatele (e-mail i telefon)

Pokud něco zapomenete, není to velký problém, kromě dokladu totožnosti můžete vše ostatní dodat i po podání žádosti.

Jak žádost vyplnit?

Žádost s vámi vyplní pracovník úřadu až na místě. Pokud budete mít zájem o výplatu invalidního důchodu na svůj účet, je třeba s sebou přinést vaší bankou potvrzený dokument *Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet v České republice*, který je volně ke stažení: <https://eportal.cssz.cz/web/portal/tiskopisy-zavd>

Na jak dlouhou dobu na úřadě se mám připravit?

Podání žádosti by nemělo přesáhnout 1 hodinu.

Platí se něco?

Ne.

Je možné přijít na úřad s doprovodem?

Ano.

A co když kvůli svému zdravotnímu stavu vůbec nemohu přijít? Může to za mě vyřídit někdo jiný?

Je to možné. Daná osoba k tomu potřebuje váš souhlas (plná moc) a potvrzení od lékaře o vašem zdravotním stavu vzhledem k tomuto úkonu.

Jak dlouho celý proces posuzování invalidity trvá? Co ještě musím udělat?

Je třeba se obrnit a připravit se na to, že celý proces od podání žádosti až po ne/přiznání invalidity a invalidního důchodu je zdlouhavý.

Zákonná lhůta pro vyřízení žádosti je 90 dnů. Lhůta pro zpracování posudku je 45 dnů. Tato lhůta se nezapočítává do lhůty pro vyřízení žádosti. Celková doba řízení by tedy za standardních pravidel měla činit maximálně 135 dnů.

V praxi délka řízení ale závisí na tom, zda jsou v evidenci ČSSZ všechny podklady a na součinnosti ošetřujícího lékaře a žadatele během procesu posuzování zdravotního stavu. Svou roli hraje také aktuální kapacitní vytížením Institutu pro posuzování zdravotního stavu a ČSSZ. Z těchto důvodů mohou být obě lhůty prodlouženy. O skutečnosti, že nebude možné dodržet lhůtu pro vyřízení žádosti, by měla ČSSZ žadatele informovat, v praxi se tak ale bohužel neděje. Je tedy obvyklé, že se celková délka řízení trvá 6 měsíců i déle.

Kdo o přiznání/nepřiznání rozhoduje?

O přiznání nebo nepřiznání invalidity rozhoduje Institut posuzování zdravotního stavu (IPZS). Rozhoduje posudkový lékař, a to na základě dodaných zpráv o zdravotním stavu (od lékaře, psychiatra, psychologa apod.).

Osobní vyšetření se již obvykle neprovádí. Orgán sociálního zabezpečení příslušný k posouzení zdravotního stavu může určit, v kterých případech je přítomnost posuzované fyzické osoby při tomto posouzení potřebná. Pokud v posudku lékař přizná invaliditu, Česká správa sociálního zabezpečení následně spočítá, jestli máte dostatečnou dobu důchodového pojištění. Nakonec vypočítá výši vašeho invalidního důchodu.

Co když mi invalidní důchod nepřiznají? Lze výsledek odhadnout předem?

Samozřejmě se může stát, že k přiznání nedojde. Obecně doporučujeme řídit se zásadou „vždy to alespoň zkusit“. Pokud to ale vnímáte jako riziko zbytečné ztráty času a energie, je dobré se poradit s profesionály (praktický lékař, odborný lékař, psycholog, sociální pracovník apod.), kterým věříte a kteří vás znají.

Je dobré si také uvědomit, že existuje rozdíl mezi přiznáním invalidního důchodu a invalidity samotné. Často se stává, že důchod není přiznán pouze z důvodu nedostatečné účasti na důchodovém pojištění. Invalidita samotná ovšem přiznána tímto rozhodnutím být může, zvýhodnění na pracovním trhu tím tedy nijak neodpadá.

3 Dostal jsem rozhodnutí, ale...

Co mám dělat, když s rozhodnutím nesouhlasím?

Proti rozhodnutí je vždy možné podat námitky a to do 30 dnů po doručení rozhodnutí. V tomto případě je tedy dobré ihned jednat, popřípadě vyhledat pomoc sociálního pracovníka či právníka.

Pokud ani námitky nepomohou, je možné podat správní žalobu do 2 měsíců po vydání rozhodnutí. Správní žaloba se podává kmístně příslušnému soudu a pro účely tohoto řízení je navrhovatel zbaven povinnosti v případě prohry zaplatit soudní náklady.

Na jak dlouho rozhodnutí platí?

Platnost rozhodnutí je zcela individuální, zpravidla to bývá na 1 až 3 roky. Pokud se nepředpokládá změna zdravotního stavu, bývá posudek a na něm postavené rozhodnutí vydáno s trvalou platností.

Již dříve jste říkali, že osoba ve 3. stupni invalidity nemá povinnost registrovat se na Úřadu práce. Znamená to ale, že může?

Může, pokud má v posudku o přiznání invalidity uvedeno, že je schopen výdělečné činnosti za mimořádných podmínek. Pokud to v rozhodnutí o invalidním důchodu 3. stupně není uvedeno, pak se tyto osoby mohou evidovat na Úřadu práce pouze jako **zájemce** o zaměstnání. Rozdíl je ten, že mohou využít jen omezenou podporu; nevztahuje se na ně ale např. podpora v nezaměstnanosti. Jestliže osoba „je schopna výkonu zaměstnání za zcela mimořádných podmínek“, posudkový lékař stanoví rozsah těchto podmínek a tato osoba se může stát uchazečem o zaměstnání.

Co přesně se myslí těmi “mimořádnými podmínkami”?

Myslí se jimi zásadní úpravy pracovních podmínek, pořízení a využívání zvláštního vybavení pracoviště, zvláštní úpravy stávajících strojů, nástrojů, používání zvláštních pracovních pomůcek nebo každodenní podpora nebo pomoc na pracovišti formou předčitatelských služeb, tlumočnických služeb nebo pracovní asistence. To více méně citujeme příslušnou vyhláškou.

A mohu s invalidním důchodem pracovat, když si práci najdu sám?

Ano, u invalidních důchodů I. a II. stupně se naopak zaměstnání předpokládá. Příjemci invalidních důchodů (všech tří stupňů) mohou využít svůj zbývající pracovní potenciál a podle svých možností pracovat. V možnostech výdělečné činnosti jsou omezeni pouze svým nepříznivým zdravotním stavem, to znamená, že výdělečnou činností automaticky nezanikne nárok na důchod ani na výplatu důchodu.

Osoba ve III. stupni invalidity, která JE schopna výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek, se může registrovat na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, přičemž mu je poskytována podpora v plném rozsahu. Avšak osoba ve III. stupni invalidity, která NENÍ schopna výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek, se může registrovat na Úřadu práce jako zájemce o zaměstnání, přičemž může využít jen omezenou podporu.

4

Kam se můžu obrátit pro pomoc a další informace?

Česká správa sociálního zabezpečení

<https://www.cssz.cz/invalidni- Duchod>

<http://www.cssz.cz/cz/kontakty/krajska-a-okresni-pracoviste/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí

<https://www.mpsv.cz/invalidni- Duchody>

Orientační kalkulačka výše invalidního důchodu

<http://www.penize.cz/kalkulacky/invalidni- Duchody>

Poradna NAUTIS

poradna@nautis.cz, +420 778 402 641

<https://nautis.cz/portfolio/cz/poradna>

NAUTIS